

הקדמה

במרוכזה של הבריאה כולה ניצב עם ישראל. על עמנו מוטל התפקיד הגדול - להביא את העולם לייעודו ולתיקונו. לכן, לאחר לידת עם ישראל ביציאת מצרים, התרחש אירוע ששינה את פני ההיסטוריה - מתן תורה. התורה, מלשון הוראה, ניתנה לעם ישראל כדי להדריכו איך להגשים את ייעודו. התורה מגדירה את התפקיד של עם ישראל בעולם, ומתווה את הדרכים למימושו. בליבו של עם ישראל ניצבת ההנהגה. היא אשר מובילה את העם אל ייעודו. ההנהגה מתחלקת להנהגה רוחנית, שכוללת חכמים ונביאים, ולהנהגה מדינית, שכוללת את המלך והשופטים. התורה מבצרת את מעמדם של מנהיגי ישראל ומנחה את העם כיצד להתייחס למנהיגיו.

בדרוש השביעי עוסק הר"ן בשני סוגי הנהגה אלו:

ההנהגה הרוחנית - מהו תפקידם של חכמי ישראל, מהו היחס הנפשי לדברי חכמים ולתקנותיהם, ואיזו מחויבות צריכה להיות לכל אחד מישראל להישמע אליהם. המחויבות היא הן במישור ההכרעה כיצד לפסוק הלכה בפועל בכל מצב שקורה, והן במישור של קביעת תקנות וגזרות שמטרתן להרחיק את האדם מלעבור על מצוות ה'.

ההנהגה המדינית - מהו תפקיד ההנהגה המדינית של עם ישראל, שבמרוכזה שבט יהודה הממונה על המלוכה, החל ממלכותו של דוד המלך ועד למלכותו של משיח בן דוד.

מי בעל הסמכות לקבוע את ההלכה היהודית ולהכריע בפסיקות? מהו מקומה של הנהגה בפסיקה ההלכה? מהו תוקפן של הכרעות חז"ל ותקנותיהם? מהו תפקידו של שבט יהודה בהנהגה המדינית של עם ישראל? בעניינים אלו יעסוק הר"ן בדרוש זה.

ביאורים

הגמרא מספרת על שני תלמידיו של רבי יהושע שהלכו לפקיעין על מנת להקביל את פניו. רבי יהושע שאל אותם מה התחדש באותו יום בבית המדרש, אך הם לא רצו לענות לו מכיוון שאין זה ראוי לתלמידים לומר דברים כאלה בפני רבם. אולם רבי יהושע לא ויתר, ואמר להם שלא יתכן שלא היה חידוש שנלמד שם, ועל כן הוא חפץ לשמוע מהו. רק אז נענו תלמידיו וסיפרו לו מה דרש רבי אלעזר בן עזריה בענייני מצוות הקהל. בהמשך דבריה, מבררת הגמרא מדוע לא ענו לו תלמידיו מיד מה התחדש בבית המדרש, אלא חיכו לבקשתו החוזרת? לשם כך היא מביאה 'מעשה שהיה', שבו רבי יוסי בן דורמסקית סיפר לרבי אלעזר מה אמרו בבית המדרש ודבר זה גרם לו להיענש.

לכבוד תלמידי חכמים ישנה חשיבות גדולה מאד. אחת הסיבות לכך היא שתלמיד הבא ללמוד מרבו, ובייחוד מרב גדול, חייב להבין את מקומו האמיתי. לימוד התורה של האדם הוא מפגש עם חכמה אלוהית גדולה וקדושה. נתינת התורה לאדם מגיעה אליו באופן של מסירה, ממש ש"קיבל תורה מסיני", עד לאדם הלומד. כדי לקבל באמת את דברי התורה כפי שהם, זקוק התלמיד לרב גדול בתורה, שלולא כן הוא עלול לטעות בהבנתה ולתת פרשנות מעוותת לדבריה. כדי שהתלמיד יוכל לעשות זאת הוא צריך להעריך את רבו ואת גדלותו, עד שטבעי הוא שיהיה ביניהם מרחק מסוים, ולכן כאשר התלמיד ירצה לומר דברי תורה בפני רבו, הוא יבקש את רשותו קודם לכן. מסיבה זאת, מקשה הר"ן מדוע תמהה הגמרא על דבריהם של תלמידי רבי יהושע שהקפידו ליטול רשותו לפני שאמרו לו מה היה בביהמ"ד, והרי זהו דבר טבעי ורצוי?

הר"ן מתרץ שהגמרא הבינה בקושייתה, שכדי להחשיב את הדבר כנטילת רשות, די בכך שרבי יהושע שאלם, ובמיוחד לאור העובדה שמה שאמרו לו היה בשמו של רבי אלעזר בן עזריה שהיה שווה ערך אליו, ולא היו אלה דברים שהם חידשו בעצמם.

שאלות לדין

האם דרשת השבת של רבי אלעזר כללה רק את הלימוד הקצר של הבאת הטף במצוות הקהלה? האין זה מוזר?

מדוע חכמים מקפידים על דברים קטנים שכאלו? האם זו לא גאווה?

הדרוש השביעי

"גְרָסִינוּ בְּחִגְיָה"

[לְפָרֶשֶׁת וַיְחִי]

למה מביאים טף להקהל

גְרָסִינוּ בְּחִגְיָה (ג א): "תִּנְנוּ רִבְּנֵי: מַעֲשֵׂה בְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא וְרַבִּי אֶלְעָזָר חֲסִמָּא שֶׁהָלְכוּ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּפִקְיעִין. אָמַר לָהֶם: מַה חֲדוּשׁ הָיָה הַיּוֹם בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ? אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, תַלְמִידֶיךָ אָנוּ וְיִמְיֵיךָ אָנוּ שׁוֹתִים. אָמַר לָהֶם: אַף עַל פִּי כֵן, אֵי אֶפְשֶׁר לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ בְּלֹא חֲדוּשׁ, שֶׁבֵּת שֶׁל מִי הִיְתָה? שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִיְתָה. וְיִמָּה דָרַשׁ בָּהּ? 'הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף' - אֲנָשִׁים בָּאִים לְלַמֵּד, נְשִׁים בָּאוֹת לְשִׁמְעַ, טָף לְמַה - כִּדֵּי לְתַן שְׂכָר לְמַבְיְאֵיהֶם. אָמַר לָהֶם: מִרְגְּלִית טוֹבָה בְּיַדְכֶם וּבְקִשְׁתֶּם לְאַבְדָּה מִכּוֹנֵי".

דיבור לפני גדול

הַמַּעֲנָה הָזֶה שֶׁעָנָו: "תַלְמִידֶיךָ אָנוּ וְיִמְיֵיךָ אָנוּ שׁוֹתִים" הוא על דָּרָךְ נְטִילַת רְשׁוֹת כְּשֶׁבָּאוּ לְדַבֵּר בְּפְנֵי גְדוֹל מֵהֶם בְּחֻקָּה. אָבֵל תִּימָה בְּמַה שֶׁהִקְשׁוּ בְּגִמְרָא בְּסִמּוּךָ: "וְלִימְרוּ לִי הַיְהוּדָא, וְהַצְּרִיךְ לְתַרְץ - "מִשׁוּם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה", וְיִמָּה תִימָה יֵשׁ בְּזֶה אִם לֹא רָצוּ לְדַבֵּר בְּחֻקָּה בְּפְנֵי רַק אַחַר נְטִילַת רְשׁוֹתוֹ? וְהַתְּרוּץ בְּכָאן: שֶׁסָּבְרוּ בְּעַלֵּי הַגְּמִרָא, שֶׁאַחַר שֶׁרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שָׁאַלְם עַל כֶּךָ לֹא יִצְטָרְכוּ עַל הַמַּעֲנָה לְנְטִילַת רְשׁוֹתוֹ, שֶׁכָּבֵר הַקְּדִימוֹ לָהֶם. מְצַרְף לָזֶה, שֶׁאֵלּוּ הַשְּׂנִיִּים לֹא אָמְרוּ סְבָרָא אוֹ דָרַשָׁה מְחֻדָּשֶׁת שֶׁחֲדָשׁוּ הֵם בְּזֶה, אָבֵל אָמְרוּ מַה שֶׁשִּׁמְעוּ מִרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה גְדוֹל כְּמוֹתוֹ בְּחֻקָּה וְרָאשׁ יִשְׂיָבָה. אַף עַל פִּי כֵן הִשְׁיָבוּ - "מִשׁוּם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה", שֶׁדָּרָךְ הַחֻקָּמִים לְהַקְפִּיד כִּיּוֹצֵא בְּזֶה, אַחֲרֵי שֶׁהִמְדַּבֵּר בְּפְנֵיהֶם קִטְן מֵהֶם, עִם הַיּוֹתוֹ אוֹמֵר דְּבָרֵי גְדוֹלִים כֶּהֵם אוֹ מֵהֶם, שֶׁכֶּךָ הַקְּפִיד רַבִּי אֶלְעָזָר בְּלוֹד לְרַבִּי יוֹסִי בֶן דּוֹרְמִסְקִית. "תִּנְנוּ רִבְּנֵי" וכו'. בְּהִיּוֹת הַחֻקָּמִים (חֲפָצִים) לְדַבְּרֵי תוֹרָה, הָיָה שׁוֹאֲלִים בְּעַת הַיּוֹתָם חוּץ לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ מַה נִּתְחַדָּשׁ שָׁם, שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ בְּלֹא חֲדוּשׁ.

תַלְמִידֶיךָ אָנוּ - הר"ן להלן מבאר את כוונתם. **שֶׁבֵּת שֶׁל מִי** - מי דרש בשבת זו בבית המדרש. **בְּגִמְרָא בְּסִמּוּךָ וכו'** - בהמשך הסוגיא מקשה הגמרא מדוע ר' יוחנן ור' אלעזר לא השיבו מיד לר' יהושע ומתרצת שהם לא עשו כן משום מעשה מסוים שהיה. **עַל הַמַּעֲנָה** - כדי להשיבו. **הַקְּדִימוֹ לָהֶם** - כבר ניתנה להם רשות בכך ששאלם. **מְצַרְף** - יש להוסיף לכך. **אָבֵל** - אלא. **כֶּהֵם** - כמותם. **תִּנְנוּ רִבְּנֵי וכו'** - הר"ן חוזר לבאר את הברייתא.